

2.

TILL ÅHÖRANDE AV DET OFFENTLIGA FÖREDRAG

VARMED

PROFESSORN I HANDELS-, INDUSTRI- OCH SOCIALRÄTT
JURISUTRIUSQUEDOKTORN

*ALEXANDER WILHELM
GADOLIN*

DEN 24 SEPTEMBER 1921

TILLTRÄDER SITT ÄMBETE

INBJUDAS

VETENSKAPENS GYNNARE, IDKARE OCH VÄNNER

VÖRDSAMT

AV

STATSVETENSKAPLIGA FAKULTETENS VID ÅBO AKADEMI
T. F. DEKANUS

PER OLOF VON TÖRNE

ÅBO 1921

ÅBO TRYCKERI OCH TIDNINGS AKTIEBOLAG

TILL ÅHÖRANDE AV DET OFFENTLIGA FÖREDRAG

VARMED

PROFESSORN I HANDELS-, INDUSTRI- OCH SOCIALRÄTT
JURISUTRIUSQUEDOKTORN

ALEXANDER WILHELM GADOLIN

DEN 24 SEPTEMBER 1921

TILLTRÄDER SITT ÄMBETE

INBJUDAS

VETENSKAPENS GYNNARE, IDKARE OCH VÄNNER

VÖRDSAMT

AV

STATSVETENSKAPLIGA FAKULTETENS VID ÅBO AKADEMI
T. F. DEKANUS

PER OLOF VON TÖRNE

DÅ ÅBO AKADEMI vid begynnelsen av höstterminen 1918 officiellt vidtog med sin verksamhet, förefanns vid akademien jämte den humanistiska och den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten även en statsvetenskaplig fakultet.

Inrättandet av en så betecknad fakultet vid akademien innebar ett steg i en riktning, som i vårt land ännu var ny, men som vid det kontinentala Europas högskolor som bäst höll på att tilldraga sig en stigande uppmärksamhet och för varje år vid dem bereda sig ett ökat utrymme. Beslutet om fakultetens upprättande, vilket fattades vid akademiens delegations sammanträde den 13 januari 1918, föregicks av ett meningsutbyte, under vilket ett uttalande även gjordes inför offentligheten av prokansler, Professor Arthur Rindell, som i Årsskriften för 1917 införde en uppsats benämnd „Grundandet av Åbo Akademi enligt nya riktlinjer för högskoleundervisningen“.

Ett förslag till fakultetens organisation uppgjordes emellertid av ett vid Åbo Akademikommittés möte den 25 april 1917 för beredning av frågan om akademiens gestaltning tillsatt utskott, vilket avgav sitt betänkande den 1 juni samma år. Utskottet angav däri de ämnen, som enligt dess förmenande omedelbart borde upptagas på akademiens studieprogram. Den vid delegationens sammanträde den 27 oktober 1917 tillsatta statutkommittén följde i huvudsak vid utarbetandet av sitt förslag till lärostolar vid akademien förenämnda utskottsbetänkande. Kommittén föreslog inrättandet av trenne lärostolar inom statsvetenskapliga fakulteten, nämligen en i nationalekonomi, finanslära och statistik, en i allmän statskunskap och

politik samt en i förvaltningsrätt. Som en utvidgning av den i huvudsak dessa lärostolar omfattande ursprungliga planen framlade kommittén dock ytterligare förslag om upprättande av en fjärde professur, nämligen i handels-, industri- och socialrätt. Om inrättande av dessa förenämnda fyra lärostolar förenade sig delegationen i sitt tidigare nämnda beslut av den 13 januari 1918.

Emellertid hade tvivelsmål begynt uppstå, huruvida de statsvetenskapliga ämnena med framgång kunde vid akademien studeras, därest icke de ovan nämnda ämnesgrupperna ytterligare ökades med några rent juridiska discipliner. För denna uppfattning gjorde sig akademiens kansler Friherre R. A. Wrede till tal i en uppsats offentliggjord i tidningen Åbo Underrättelser för den 15 januari 1919. Sin häri uttalade åsikt upprepade kansler i ett den 14 mars samma år till konsistorium avgivet utlåtande angående en av tjänstförrättande Professorn Gadolin påyrkad omgestaltning av professuren i handels-, industri- och socialrätt. I skrivelse till delegationen av den 6 april 1920 återkom kansler yttermera till sina tidigare uttalade tankar och hemställde nu slutligen till delegationen att denna ville taga under omprövning, huruvida icke fakulteten borde ombildas till en rätts- och statsvetenskaplig fakultet enligt de grunder han i sina tidigare uttalanden utvecklat.

Av delegationen hänsköts kanslers hemställan till konsistorium, som tog den under noggrann omprövning och vid sammanträde den 23 oktober 1920 beslöt tillsättande av en kommitté för att bereda frågan om program för organisationen av akademiens statsvetenskapliga fakultet. I kommittén inkallades nio dels inom, dels utom akademien stående inhemske män, och åt den uppdrogs att till konsistorium inkomma med betänkande i ärendet. Sitt omfattande beredningsarbete slutförde kommittén vid sommarens inträde 1921 och inlämnade omedelbart till konsistorium sitt den 2 juni daterade betänkande. Konsistorium har sedermera vänt sig till Professor Wilhelm Chydenius, Jurisdoktor Leo Ehrnrooth, Bankdirektör Alexander Frey, Professor Otto Hjalmar Granfelt och verklige statsrådet August Ramsay med anhållan att de som sakkunnige ville uttala sig om kommittébetänkandet. Även Doktor Axel Lille hade före sitt fränfälle förklarat sig beredd att i saken avge ett expertutlåtande.

Beredningskommittén har i sitt betänkande framhållit såsom sin mening, att vid planläggningen av den statsvetenskapliga fakulteten förutsättningar närmast borde skapas för bedrivande av studier inom de rena statsvetenskaperna, med vissa rättsvetenskapliga studier som hjälpvetenskaper. Till en början borde förty

främst beaktas behovet av en undervisning, inom vilken de statsvetenskapliga ämnena intoge en central ställning, varvid emellertid erforderligt utrymme tillika borde utmätas för en ändamålsenlig undervisning i rättsvetenskap, med hänsyn därtill, att vissa förkunskaper däri överhuvud äro oundgängliga för ett framgångsrikt studium av statsvetenskaperna. Kommittén föreslår införande av en särskild statsvetenskaplig examen, som kunde kallas politiceskandidatexamen, med en högre vetenskaplig påbyggnad under namn av politiceslicentiatexamen. Även en lägre, för praktiska behov direkte lämpad statsvetenskaplig diplomexamen borde enligt kommitténs förmenande införas. Sedan samtliga sakkunnigutlåtanden till konsistorium inkommit, blir detta i tillfälle att upptaga frågan om den statsvetenskapliga fakultetens omorganisation till slutlig behandling. Sedan därpå omgestaltningens arbetet äntligen genomförts, skall en fastare grund för fakultetens verksamhet vara lagd och denna kunna vidtaga samt fortgå med tillförsikt och framgång.

De härintills förefintliga lärartjänsterna inom statsvetenskapliga fakulteten ha som regel stått obesatta. En del av dem har skötts på förordnande av konsistorium för ett läsår i sänder. Den 7 juni 1919 förordnades Universitetsadjunkten Gadolin att under ett läsår framåt bestrida professuren i handels-, industri- och socialrätt. Förordnandet förnyades därpå åter för läsåret 1920—1921.

Sedan arbetena inom den ovan nämnda kommittén för fakultetens nyorganisation fortskridit mot sin fullbordan och därunder framgått, att den berörda professurens läroombåde enligt kommitténs förslag icke borde underkastas någon avsevärd omgestaltning, ingick konsistorium på grundvalen av sakkunnigutlåtanden avgivna av Professor Wilh. Chydenius och Justitierådet Julian Serlachius den 30 april till kansler med hemställan att kalla Professorn Alexander Wilhelm Gadolin till professor i *Handels-, industri- och socialrätt*. Kansler utnämnde genom brev av den 10 maj 1921 Professor Gadolin till denna professurs förste innehavare vid akademien.

Professor Gadolin tillträder sitt ämbete lördagen den 24 september 1921 med ett föredrag om *Juridikens betydelse såsom vetenskap och praktisk disciplin med särskild hänsyn till privaträtten*.

Åbo i september 1921.

PER OLOF VON TÖRNE.

Om sin levnad och tidigare verksamhet har Professor Gadolin lämnat följande uppgifter:

ALEXANDER WILHELM GADOLIN är född i Borgå socken å Gammelbacka gård den 8 juli 1868; föräldrar: generalen av artilleriet, akademikern Axel Gadolin och Fanny Elisabeth von Born.

Genomgick Svenska klassiska lyceum i Åbo. Blev student vid Helsingfors universitet den 1 juni 1886 och inskrevs i Västfinska avdelningen. Avlade filosofiekandidatexamen den 23 maj 1890 och promoverades till filosofiemagister den 30 maj samma år. Avlade jurisutriusquekandidatexamen den 3 april 1901. Antagen till auskultant i Åbo Hovrätt den 18 april samma år. På grund av Hovrättens förordnanden förestått domarämbetet i Borgå domsaga från den 1 mars till den 30 september 1903. Jämlikt K. Senatens för Finland föreskrift den 1 oktober 1903 förordnad att förestå vikariatet för lediga härads hövdingetjänsten i Borgå domsaga och på grund härav uppehållit domarämbetet i sagda domsaga till den 30 december samma år. Av Åbo Hovrätt utnämnd till vicehärads hövding den 18 december 1903. Avlade jurisutriusquelicentiatexamen den 22 september 1909 och erhöll jurisutriusquedoktorsvärdighet utan solenn promotion den 14 oktober 1909. Förordnats av Helsingfors universitets konsistorium att under vårterminen 1910 hålla en föreläsningkurs över inteckningslagstiftningen. Utnämndes till adjunkt i allmän lagfarenhet och juridisk encyklopedi vid Helsingfors universitet den 10 juni 1910. Åren 1911, 1912, 1913, 1917, 1918 och 1919 under kortare och längre tider förestått professurerna i Finlands civilrätt, i romersk och internationell privaträtt samt juridisk encyklopedi, i straffrätt ävensom i processrätt. Fungerat vårterminen 1915 såsom Juridiska Fakultetens exofficio-opponent vid ventileringen av en avhandling angående bolagsrätt. På uppdrag av Juridiska Fakulteten skrivit förslag till ett utlåtande, som regeringen äskat av fakulteten, om lämpligheten av Finlands anslutning till Haagkonventionerna angående internationell förmynderskapsrätt.

Åren 1894—1905 ägt och bebott Urberga egendom i Esbo socken och varit från och med år 1904 till sin avflyttning från orten 1905 ordförande i sagda sockens förmyndarnämnd.

Deltagit såsom ledamot av Ridderskapet och adeln i lantdagarne 1894, 1899, 1900, 1904—1905 och delvis 1906. Deltagit såsom representant för Wasa läns norra valkrets i lantdagen 1914, varvid utsetts till ledamot av grundlagsutskottet, tullutskottet och expeditionsutskottet, samt såsom representant för Nylands läns valkrets uti förra lantdagen 1917, varvid varit ledamot av lagutskottet. Åren 1914—1916 varit medlem av den gemensamma lantdagsdelegationen.

Utsedd till ledamot av Förmyndarnämnden i Helsingfors för åren 1907—1910, 1911—1914 och 1915—1918. Kallad 1918 till medlem av en utav regeringen tillsatt kommitté för uppgörande av lagförslag angående barnskydd. Utsedd år 1919 till suppleant i nordiska juristmötenas gemensamma styrelse.

Vistats för bedrivande av vetenskapliga studier åren 1905—1906 i Sverige, Danmark och Tyskland ävensom åren 1907 och 1910 kortare tider i Sverige bl. a. för forskningar i Riksarkivet. Gjort med kanslersmedel en studieresa i Sverige, Danmark, Tyskland och Schweiz höstterminen 1918. Deltagit i Nordiska juristmötet i Stockholm år 1919 och på anmodan av den finländska organisationskommittén föredragit om den nordiska rättsgemenskapen.

Utsedd år 1913 till sakkunnig för bedömande av kompetensen hos sökandene av lektorstjänsten i rättsvetenskap vid den finska handelshögskolan („Kauppakorkeakoulu“) i Helsingfors. Särskilda gånger, dels av Juridiska Fakulteten, dels av Juridiska Föreningens i Finland centralbestyrelse vald till medlem av nämnden för utdelande av pris ur Falckenska donationsfonden. Åren 1910—1919 bibliotekarie vid Juridiska Föreningens i Finland bibliotek och vid Universitetets juridiska seminariebibliotek. Sedan år 1918 medlem av redaktionen för Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland. Hållit föreläsningar i civilrätt vid Akademiska Sommarkurserna i Åbo åren 1915 och 1916.

Närvarit vid jubelfesten i Uppsala 1893 såsom delegerad för Finlands studentkår. Samma år donerat (jämte syskon) sin avlidne faders mineralogiska samlingar och vetenskapliga bibliotek till Helsingfors universitet. Medlem av Societas pro fauna et flora fennica. Lämnat växtgeografiska meddelanden till „Conspectus florae fennicae“ utg. av Hjalmar Hjelt samt fenologiska uppgifter till F. Vetenskaps societeten.

Erhållit pris ur Falckenska donationsfonden för arbetet „Pantsättning av jord“ (1909) samt ur Lorenzo Kihlmans donationsfond för arbetet „Undersökning av formrekvisiten hos växel och check“ (1920).

Tilldelad professors namn och värdighet den 18 juli 1919.

Tillförordnad professor i Handels-, industri- och socialrätt vid Åbo Akademi läsåren 1919—1920 och 1920—1921.

Kallad till professor i Handels-, industri- och socialrätt den 10 maj 1921.

PUBLIKATIONER:

„Nam och lösöre-vaep i den äldre västgöotalagen“ i Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1908.

„Pantsättning af jord enligt medeltida svensk landsrätt“. Akademisk avhandling (för vinnande av jurisutriusquelicentiatgrad). Helsingfors 1909.

„Studier i hypoteksrätt“ i Tidskr. utg. av Jurid. Fören. i Finland 1910.

„Bidrag till en öfversikt af inteckningsinstitutets uppkomst och utveckling“ i Tidskr. utg. av Jurid. Fören. i Finland 1912.

„Schweiz' nya civillagbok“ i „Till Juridiska Föreningens i Finland femtioårsfest den 5 oktober 1912“.

„Öfversikt af jordlegorättens historiska utveckling“. Utarbetad på offentligt uppdrag. Helsingfors 1912.

„Ebbe Hertzberg“. Minnesteckning i Tidskr. utg. av Jurid. Fören. i Finland 1913.

„Hundraårsminnet af Matthias Calonius“ i Finsk Tidskrift 1918.

„Skandinavisk rättslitteratur 1918“. Recensioner i Tidskr. utg. av Jurid. Fören. i Finland 1919.

„Bidrag till en jämförande undersökning af formrekvisiten hos växel och check“ i Tidskr. utg. av Jurid. Fören. i Finland 1920.

„Frantz Dahl: Juridiske Profiler“. Recension i Tidskr. utg. av Jurid. Fören. i Finland 1920.

„Francis Hagerup“. Minnesteckning i Tidskr. utg. av Jurid. Fören. i Finland 1921.

„Om bolagsmans ansvarighet för bolagets förbindelser“. Helsingfors 1921 (Festskrift för Friherre R. A. Wrede.)

„Karl Benckert: Bidrag till inteckningsinstitutets historia“. Recension i Tidskr. utg. av Jurid. Fören. i Finland 1921.

Bibliografier i Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1916, 1917 och 1918.

Ett flertal referat, utarbetade på anmodan av Juridiska Föreningens i Finland centralbestyrelse över frågor upptagna å föreningens diskussionsprogram samt tryckta i Tidskr. utg. av Jurid. Fören. i Finland.

Smärre recensioner i Finsk Tidskrift, Defensor legis och Hufvudstadsbladet. Politiska artiklar i Aftonposten. Deltagit i utgivandet av „Strödda uppsatser utgivna av föreningen Primula“. Åbo 1887.